

## اهداف امنیت ملی در اندیشه دفاعی مقام معظم رهبری

فریده کریمی

فاطمه چگینی

سهیلا خداپنده

اعظم رشوندی<sup>۱</sup>

### چکیده

امنیت و دفاع از جمله موضوعات پراهمیتی به شمار می‌روند که جایگاه خاصی در مطالعات سیاسی و اجتماعی دارند، به نظر می‌رسد استمرار زندگی عمومی همان بقای حیات اجتماعی و عمومی بوده و امنیت افراد با امنیت جامعه به هم پیوسته است، زمانی که امنیت چه در بعد فردی و چه در بعد اجتماعی با تهدید و خطرات گوناگون مواجه می‌شود بحث دفاع پیش می‌آید. در مقاله حاضر تلاش شده تا اهداف و جایگاه امنیت و دفاع در رابطه با حفظ کیان جمهوری اسلامی ایران از دیدگاه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) با روش توصیفی-تحلیلی، مورد بحث و بررسی قرار گیرد. اطلاعات مربوط به روش کتابخانه‌ای و رایانه‌ای گردآوری شده است و در مرحله بعد با اتکا به داده‌های مزبور به تحلیل دیدگاه‌های رهبری در زمینه امنیت و اندیشه دفاعی پرداخته شده است؛ دفاع سازوکاری فلسفی و واقع‌گرایانه به حساب می‌آید و به معنای دفع دشمن و تدارک‌بازدارندگی موثر بوده و قاعده‌ای مبنایی و حیاتی است. بنابراین تفکر درمبنای اندیشه دفاعی اسلام از مقدمات اولیه تنظیم امور دفاعی جامعه اسلامی و ایجاد امنیت به شمار می‌رود و در مراحل بعد نحوه یافتن راهکارهای مطلوب در موضوع دفاع حائز اهمیت می‌شود.

---

<sup>۱</sup> دانش‌آموختگان سطح ۲ حوزه علمیه فاطمیه استان قزوین

**کلید واژگان:** اندیشه دفاعی، امنیت، امنیت ملی، اهداف امنیت، مقام معظم رهبری.

## مقدمه

بدون تردید یکی از اولین وظیفه های هر حکومتی، تامین امنیت و ایجاد یک فضای امن و خالی از هر گونه ترس و تهدید است. تا مردم آن جامعه بتوانند در سایه امنیت ایجاد شده فعالیت کنند و باعث پیشرفت و آبادانی کشور در عرصه های مختلف اجتماعی شوند.

امنیت اقسام گوناگونی دارد، از جمله امنیت اجتماعی، امنیت اقتصادی، امنیت سیاسی، امنیت ملی، امنیت فکری، امنیت خانوادگی و... که هر کدام از این موارد در جای خود مورد بحث قرار گرفته اند. مسئله امنیت در میان آیات و روایات ما جایگاه اهمی دارد؛ به ضرس قاطع میتوان گفت؛ یکی از نعمت های عظیمی که خداوند متعال به بندگان خویش ارزانی کرده برخورداری آنان از امنیت است. قرآن کریم می فرماید: «و خداوند شهری را مثل زده است که امن و امان بوده و روزی از هر سو فراوان می رسید و ساکنان آن نعمت های خدا را ناسپاسی کردند و خداوند هم به سزای آنچه انجام می دادند طعم گرسنگی و هراس را به مردم آن چشانید» (آیه ۱۲ سوره نحل) و درباره این نعمت الهی امام علی علیه السلام می فرماید: «لا نعمه اهلنا من الامن؛ هیچ نعمتی گوارتر از امنیت نیست» (غررالحکم، ج ۶، ص ۴۳۵) بنابراین از دیدگاه معصومین علیه السلام نیز امنیت دارای ارزش است و مکانی که امنیت نداشته باشد رو به نابودی است و هیچ کس به آن توجهی ندارد.

از دیدگاه رهبری امنیت پیش شرط رشد و تعالی جامعه محسوب می گردد، لذا ما در کشور یک رهبر فرزانه ای داریم که حوزه وسیعی از دانش علمی را داراست و در واقع با یک نظریه پرداز و تئورسین مواجه هستیم. وقتی سراغ بیانات ایشان می رویم با یک نظام فکری روبرو می شویم، که همه بر محور توحید است. ضمن اینکه هشدار ها و سخنرانی های رهبری، جامعه را در مسیر واقعی و دقیق قرار می دهد.

این همه افتخار و پیشرفت در کشور ایران همه و همه مرهون اندیشه های رهبری است که آینده گرانه، مقتدرانه، قاطعانه و امیدوارانه ادامه دارد تا اینکه نیروهای مسلح و وزارت دفاع در عرصه های

گوناگون نظامی و دفاعی به دستاوردهای شگرفی دست یافتند که چشم جهانیان را خیره ساخته و هر اندیشه تجاوزگرانه ای را کور ساخته است. اندیشه های دفاعی رهبر انقلاب برای کشور به این منظور است که ما قدرت دفاعی داشته باشیم چرا که در غیر این صورت هر کسی می تواند ما را تهدید کند، اگر امکان دفاع نداشته باشیم در مقابل زیاده خواهی های استکبار مجبور به عقب نشینی هستیم.

ایشان پایه و اساس بسیاری از پیشرفت های کشور را ایجاد، گسترش و پاسداری از مقوله امنیت می دانند. در یک معنا می توان گفت تحقق فرد و جامعه در گرو امنیت است، و از بسترهای لازم برای حفظ نظام اسلامی است. و کشوری که امنیت دارد استقلال خود را نیز می تواند حفظ کند. اگر بخواهیم یکی از امن ترین کشورهای جهان را نام ببریم همین کشور عزیزمان ایران است، افزون بر این که تامین امنیت جامعه خویش را مدیون صنعت دفاعی و نیروهای مسلح کشور و همت و حمایت مردم می دانیم.

پژوهش انجام شده در این زمینه مقاله پژوهشی «مولفه های اندیشه های دفاعی آیت الله خامنه ای (در بعد منطقه و بین المللی)» نوشته «سید محسن میرحسینی، رحیم پور اصل و قیمی بنشو» در سال ۱۳۹۷، چاپ شده در دو فصلنامه سیاست و روابط بین الملل است؛ این پژوهش راهبرد دفاعی جمهوری اسلامی ایران از منظر اندیشه های دفاعی رهبری را مورد بررسی قرار داده که نویسنده این پژوهش بر این نظر است که اندیشه دفاعی آیت الله خامنه ای به ویژه راهبرد دفاع آینده نگر در جهت افزایش امنیت نسبی کشور بوده و به یافته ها و مولفه های دفاعی پرداخته شده است که جایگاه راهبرد و دفاع آینده نگر در اندیشه دفاعی معظم له است. و همچنین مقاله علمی- پژوهشی «بررسی اندیشه های دفاعی امام خامنه ای» نوشته «امین حاجی زاده» و همکاران منتشر شده در مجموعه مقالات همایش تبیین اندیشه های دفاعی امام خامنه ای در سال ۱۳۹۱ در دانشگاه مالک اشتر. نگارنده این پژوهش مبانی اندیشه دفاعی معظم له را برگرفته از مبانی نظریه مکتب اسلام ناب محمدی (ص) دانسته که این مبانی خود زیرساخت پایدار همه ابعاد نظام اسلامی و نهادهای آن من جمله نیروی مسلح است.

نگارش این پژوهش به لحاظ راهبردی دارای نوآوری است. چرا که امنیت را در بیانات عالی ترین مقام کشور رهبر انقلاب اسلامی مورد بررسی قرار می دهد، و از جهت موضوعی مسئله امنیت بسیار مهم است به منظور پی بردن به اهمیت و ضرورت جایگاه امنیت در اندیشه دفاعی رهبری همین

بس که امنیت مهمترین آرمان انسان و موجود زنده تلقی می شود در گذشته امنیت فقط برای حاکمان و حکومت ها مطرح بوده اما امروزه امنیت مطلوب آن است که ایمنی همه جانبه را به مردم و جامعه عرضه کند. امنیت یک نیاز اولیه همگانی و گسترده بوده و هست. به همین دلیل امنیت مطلوب مردم و حکومت است. اگر حکومتی در راستای خواسته های مردم حرکت کند و متقابلاً خواسته های مردم هم در راستای پیشرفت حکومت قرار گیرد امنیت در جامعه جاری می شود.

لذا این پژوهش در صدد پاسخ به این سوال است که اندیشه های رهبری درباره جایگاه امنیت چیست و امنیت در جامعه چه کارکردی دارد لذا با شناخت عوامل و الزامات امنیت به درجه اهمیت آن پی برد تا بتوان با راهکارهای مناسب و عملی کردن مواردی که امنیت را موجب می شوند جامعه ای خالی از ناامنی داشت.

### مفهوم شناسی امنیت

مفهوم امنیت به معنای مصون ماندن از خطراتی است که جان، مال، سرزمین، دین، فرهنگ و اعتقادات ما را تهدید می کند و در واقع حفاظت از ارزش ها و منافع مادی و معنوی است. ریشه لغوی این واژه از ثلاثی مجرد «امن» به معنای در امان بودن و مصون بودن از هرگونه تعرض و در آرامش و آسودگی بودن (قریشی، ۱۲۳، ۱۳۷۸) از هرگونه تهدید و ترس است. (معین، ۳۵۴، ۱۳۶۳)

«امنیت در لغت حالت فراغت از هرگونه تهدید یا حمله و آمادگی برای رویارویی با هر تهدید و حمله را می گویند» (آشوری، ص ۳۸) و در یک تعریف عبارت است از: «کیفیت تامین بودن به معنای احساس آسودگی از ترس و عدم اطمینان است». (پرسمان دانشگاهیان ۸/۲/۱۳۹۴)

رهبر معظم انقلاب در تعریف امنیت فرمودند: «امنیت مقوله ای است که هم کاملاً واقعی و ملموس و هم بسیار گسترده است وقتی امنیت وجود دارد ممکن است که کسی آن را احساس نکند به مجرد اینکه گوشه ای از امنیت مخدوش شود اثر آن در زندگی مردم منعکس می گردد». (بیانات رهبری ۲۵/۱۱/۱۳۷۹)

در قرآن نیز کلمه امن ۶۲ واژه مشتق از آن بیش از ۷۰۰ بار، نزدیک ۸۰۰ مرتبه به کار رفته است.

امنیت ملی از جمله مفاهیمی است که از دیرباز مورد توجه نظریه پردازان بوده و افراد مختلفی تلاش کرده‌اند تا تعریف مشخصی از آن ارائه دهند، در قانون اساسی هم از مهمترین وظایف حکومت تلقی می‌شود بر این اساس مفهوم امنیت ملی برای جمهوری اسلامی حائز اهمیت بوده و لذا شایسته است این مفهوم به درستی تبیین شود تا اصول، اهداف، علل ایجاد و چرایی آن که از طرف مقام معظم رهبری تبیین گردیده شناخته و درک شود. امنیت ملی در معنی عام کلمه به معنای آزادی از ترس و فقدان خطر جدی از خارج نسبت به منافع حیاتی و اساسی مملکت است.

برای مفهوم امنیت ملی تعاریف گوناگونی بیان شده؛ اینکه «به حالتی اطلاق می‌شود که در آن هر ملتی فارغ از تهدید و تعرض به سر می‌برند.» (بشیری، بررسی امنیت از تئوری تا عمل، ۱۳۸۸)؛ طبق نظر پژوهشگران امنیت ملی «توانایی یک کشور در حفظ ارزش‌های فردی در برابر تهدیدهای خارجی است.» (منتظران، تاج آبادی ۱۳۹۹، مقاله بررسی اهداف و اصول امنیت ملی جمهوری اسلامی از منظر امام خمینی و رهبری). مفهوم اصلی این عبارت برای یک کشور حاکی از نیاز به حفظ استقلال و تامین شرایطی است که کشور را از تعرض دیگران دور نگه دارد.

«عمید زنجانی معتقد است امنیت ملی تعبیری است که معمولاً در مقابل امنیت دسته جمعی در سطح جهانی به کار می‌رود و مفهوم آن عبارت از امکان تغییر آزادانه و مستقلانه هدف‌های ملی و فقدان خطر جدی برای منافع اساسی و حیاتی یک کشور است.» (زنجانی عباسعلی، مبانی اندیشه اسلام، ۱۳۸۴ ص ۳۱)

در تعریفی دیگر «امنیت ملی به معنای دستیابی به شرایطی است که به کشور امکان می‌دهد از تهدیدهای بالقوه و بالفعل خارجی و نفوذ سیاسی و اقتصادی بیگانه در امان باشد و در راه پیشبرد امر توسعه اقتصادی اجتماعی و انسانی و تامین وحدت و موجودیت کشور و رفاه آن فارغ از مداخله بیگانگان گام بردارد.» (روشندل، ۱۳۸۸، ص ۱۳) بنابراین با توجه به مفهوم امنیت ملی باید به این موضوع پی ببریم که برای هر کشور و جامعه لازم است به تهدیدات مختلفی که ناشی از هر مسئله‌ای می‌تواند باشد توجه کنند تا ارزش‌های جامعه و امنیت مورد تعدی قرار نگیرد.

ها و صحنه های فعالیت دچار مشکل می شود. طبق بیانات رهبر انقلاب به فرض در زمان قطعی هم مردم قطعاً امنیت را به نان ترجیح می دهند. مسئله دیگری که در این مقاله به آن پرداخته شده عوامل برقراری امنیت است که طبق فرمایشات مقام معظم رهبری نیروهای مسلح تولید کنندگان اقتدار و امنیت در کشور هستند و وظیفه دارند به قوام و دوام در دولت اسلامی کمک کنند. که حفظ و تداوم امنیت وابسته به کارکرد درست نیروهای مسلح، نیروی انتظامی، خود مردم و قوه قضاییه و مجریه است. همچنین برنامه ای که برای پیشرفت جامعه در نظر گرفته اند آن است که؛ ما برای ایجاد امنیت باید هدف گذاری کنیم و طبق آن برنامه ریزی کنیم و بنابر آن عمل کنیم.

پس نتیجه میگیریم که برای برقراری امنیت در بخش های مختلف جامعه وظیفه ما قدردانی، حفاظت و حراست از انقلاب اسلامی و دستاوردهای الهی این انقلاب است. و ما باید برای پیشرفت کشور و حل مشکلات جامعه، پیرو رهبر عزیز انقلاب اسلامی، امام سید علی خامنه ای (مدظله و آله) بمانیم، اگر رهبر معظم انقلاب نبودند بسیاری از پیشرفت های کنونی ما رقم نمی خورد و هر جا پسرفتی داشتیم به خاطر بی توجهی به نظام فکری ایشان بوده است. پس ما نباید و در حمایت و پشتیبانی از انقلاب اسلامی کوتاهی کنیم.

## فهرست منابع

\* قرآن کریم

- ۱- آرشیو موضوعی بیانات مقام معظم رهبری. Farsi. khamenei. ir
- ۲- اخوان کاظمی، بهرام، عدالت مهدوی و امنیت، ناشر چاپی؛ بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود (ع)، ناشر دیجیتالی؛ مرکز تحقیقات رایانه قائمیه اصفهان
- ۳- آشوری، داریوش، (۱۴۰۱)، «دانش نامه سیاسی»، چاپ سوم، انتشارات مروارید، ص ۳۸.
- ۴- اعظمی، هادی و فرشته منش، طیبه، مهر (۹۱)، «سازماندهی سیاسی فضا، راهبردی برای توسعه و امنیت کشور»، مجموعه مقالات همایش ملی جغرافیای سیاسی کاربری، ص ۷ - ۲۷، تهران

- ۵- بشیری، عباس، (۱۳۸۸)، «بررسی امنیت از تئوری تا عمل، مولفه های امنیت ملی» روزنامه جام جم.
- ۶- بهزادی، حمید، (۱۳۶۹) «اصول روابط بین الملل و سیاست خارجی، تهران، دهخدا، ص ۱۰-۱
- ۷- پیروی، هادی، (۱۳۹۱)، گزیده مقالات همایش تبیین اندیشه دفاعی امام خامنه ای، «روشناسی و مولفه های اندیشه دفاعی امام خامنه ای»، ج ۱، تهران، یاران شاهد، سازمان عقیدتی سیاسی و وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، ص ۴۴.
- ۸- پورفاضلی، سید امیر، دشمن شناسی، (۱۳۹۹)، انتشارات انقلاب اسلامی (وابسته به موسسه پژوهشی فرهنگی انقلاب اسلامی)، چاپ دهم، شماره ۱۰۰۰.
- ۹- جمشیدی، محمد حسین، (۱۳۸۰)، مبانی و تاریخ اندیشه نظامی در ایران، تهران، سپاه پاسداران، چاپ اول، انقلاب اسلامی، دانشکده فرماندهی و ستاد دوره ی عالی جنگ.
- ۱۰- درویشی، فرهاد، (۱۳۷۶)، تامل نظری بر امنیت ملی؛ تمهیدات و رهیافت ها، تهران، دانشکده فرماندهی ستاد سپاه، ص ۱۱
- ۱۱- رشید زاده، فتح الله، بهار (۱۳۸۹) «تبیین اندیشه های نظامی فرماندهی معظم کل قوا»، فصلنامه مدیریت نظامی، شماره ۳۷، ص ۱-۲۸.
- ۱۲- روشندل، جلیل، (۱۳۸۸)، «امنیت ملی و نظام بین المللی»، تهران، انتشارات سمت، ص ۱۳
- ۱۳- زنجانی عباسعلی، عمید، (۱۳۷۵) «مبانی اندیشه اسلام»، سازمان انتشارات پژوهشکده فرهنگ و اندیشه اسلامی، تهران، ص ۳۱
- ۱۴- شایگان، فریبا، (۱۳۹۵)، راهکارهای ارتقای «امنیت اجتماعی» از دیدگاه مقام معظم رهبری، بصیرت و تربیت اسلامی، ص ۹-۳۲
- ۱۵- غلامی، رضا، (۱۳۸۳)، «نسخه فرهنگی امنیت ملی»، زمانه، ص ۲۴
- ۱۶- قریشی، سید علی اکبر، (۱۳۷۸)، قاموس قرآن، چاپ هشتم، تهران، دارالکتب الاسلامیه،
- ۱۷- معین، محمد، «تبیین بیانات رهبر معظم انقلاب در خصوص ابعاد امنیت، ابعاد غیر فیزیکی در منظومه فکری انقلاب اسلامی»، فرهنگ فارسی معین پرسمان دانشگاهیان (۸/۲/۱۳۹۴)

- ۱۸- منتظران، جاوید و تاج آبادی، حسین، (۱۳۹۵) «بررسی اهداف و اصول امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران از منظر امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری»، نشریه مطالعات قدرت نرم، دوره ۶، شماره ۱۴، ص ۷۳-۱۰۱.
- ۱۹- مقدادی، محمد رضا و قربانی، شهاب، آمادگی دفاعی (۱۳۹۹)، سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی، اداره کل نظارت بر نشر و توزیع مواد آموزشی، کد؛ ۱۱۰۲۱۵.
- ۲۰- میرحسینی، سید محسن و رحیم پور اصل، ایرج و قیمی بنشو، فاطمه، (۱۳۹۷)، «مؤلفه های اندیشه های دفاعی آیت الله خامنه ای (در بعد منطقه ای و بین المللی)»، مقاله پژوهشی، در فصلنامه سیاست و روابط بین الملل، شماره ۲۲۶۴۹.
- ۲۱- نوید نیا، منیژه، (۱۳۸۲)، «درآمدی بر امنیت اجتماعی» فصلنامه مطالعات راهبردی، سال ششم، شماره ۱.
- ۲۲- واثق، محمود و حسینی، نرجس السادات، «بررسی مفهوم و جایگاه امنیت و دفاع در اندیشه ی دفاعی امام خمینی (ره)»، مجله سیاست دفاعی، (۱۳۹۴/۱۰/۱۲)، ص ۹-۱۸.
- ۲۴- مجله سیاست دفاعی، سال ۲۴ شماره، بهار ۱۳۹۴ محمود واثق، نرجس سادات حسینی نصر آبادی)
- ۲۵- فرهنگ علوم سیاسی، علی آقا بخشی، مینو افشاری راد، ص ۴۴۳، نشر چاپار، ۱۳۸۳، تهران)
- ۲۶- صحیفه امام، ج ۷، ص ۸۱-۸۲)
- ۲۷- سایت پژوهش انسانی و اسلامی / ir.pajoohe
- ۲۸- سایت فرهنگ اسلامی / <https://farhangeeslami.com/1399/04/10/>
- ۲۹- صحیفه امام خمینی، ۱۳۷۸، ج ۴، ص ۲۴۸، تهران، موسسه حفظ و نشر آثار امام خمینی.
- ۳۰- غررالحکم، ج ۶، ص ۴۳۵

مستندات بیانات مقام معظم رهبری



۱. بیانات در مراسم دانش آموختگی دانشجویان دانشگاه علوم انتظامی ۱۳۹۰/۲۶/۶
  ۲. ۰۳/۰۸/۱۳۹۶ بیانات در مراسم دانش آموختگی دانشجویان دانشگاه‌های افسری ارتش)
  ۳. بیانات در مراسم دانش آموختگی دانشجویان، دانشگاه افسری ارتش، ۸/۸/۱۳۹۸
  ۴. بیانات در دیدار کارگران، ۱۰/۲/۱۳۹۶
  ۵. بیانات در دانشگاه علوم دریایی امام خمینی رحمه الله علیه، نوشهر، ۱۸/۶/۱۳۹۷
  ۶. دیدار با کارآفرینان، شهریور ۱۳۸۹
  ۷. دیدار رئیس و اعضای مجلس خبرگان رهبری با رهبر انقلاب، تهاجم فرهنگی، ۱۹/۱۲/۱۳۹۵
  ۸. بیانات در دیدار جمعی از فرماندهان و کارکنان ارتش جمهوری اسلامی ایران، ۳۰/۱/۱۳۹۴
  ۹. بیانات در اجتماع مردم شیروان، ۲۴/۷/۱۳۹۱
  ۱۰. ۳۰/۰۱/۱۳۹۶ بیانات در دیدار فرماندهان و کارکنان ارتش)
  ۱۱. (. ۲۸/۰۲/۱۳۸۰. بیانات در خطبه‌های نماز جمعه‌ی تهران)
  ۱۲. ۰۶/۰۱/۷۹ بیانات در اجتماع بزرگ زائران و مجاوران حضرت رضا(ع))
  ۱۳. ۱۸/۰۷/ بیانات در دیدار جمعی از بسیجیان)
  ۱۴. بیانات در دیدار جمعی از بسیجیان. ۱۰/۰۶/۱۳۷۸
  ۱۵. ۲۶/۰۶/ بیانات در مراسم دانش آموختگی دانشجویان دانشگاه علوم انتظامی)
  ۱۶. ۳۰/۰۱/۱۳۹۶ بیانات در دیدار فرماندهان و کارکنان ارتش
  ۱۷. ۱۱/۰۷/۱۴۰۰ بیانات در مراسم مشترک دانش آموختگی دانشجویان دانشگاه‌های افسری
- نیروهای مسلح
۱۸. ۰۷/۰۴/۱۳۸۲ بیانات در دیدار مسئولان دستگاه قضایی
  ۱۹. ۱۹/۱۱/۱۳۹۴ بیانات در دیدار فرماندهان و کارکنان نیروی هوایی و پدافند
  ۲۰. ۰۱/۰۱/۱۳۹۶ بیانات در اجتماع زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی
  ۲۱. ۱۵/۰۲/۱۳۸۴ بیانات در مراسم مشترک یگان‌های نظامی استان کرمان
  ۲۲. ۰۶/۰۱/۱۳۷۹ بیانات در اجتماع بزرگ زائران و مجاوران حضرت رضا(ع)
  ۲۳. ۲۸/۰۲/۱۳۸۰. بیانات در خطبه‌های نماز جمعه‌ی تهران

۲۴. ۱۸/۰۷/۱۳۷۹ بیانات در دیدار جمعی از بسیجیان